

Wel of niet kiezen voor opleiden in de school door pabostudenten

Een onderzoek naar het keuzeprocess

Pabo Arnhem van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en de basisscholen die behoren tot de Arnhemse stichting voor openbaar basisonderwijs De Basis hebben gezamenlijk een nieuw opleidings-traject 'opleiden in de school'¹ (oids) ontwikkeld. Arnhemse pabostudenten kunnen aan het eind van hun eerste opleidingsjaar kiezen voor de opleidingsvariant oids of voor het al langer bestaande reguliere opleidingstraject. Tegenover het enthousiasme en de inzet voor de nieuwe opleidingsvariant bij bestuurders, managers en opleiders van zowel de lerarenopleiding als de deelnemende basisscholen is de desinteresse van studenten opvallend en teleurstellend. Er is in opdracht van het samenwerkingsverband onderzocht waarom maar zo weinig studenten kiezen voor opleiden in de school. Zowel de overheersende gedachte dat je binnen oids veel harder moet werken als het onvoldoende geïnformeerd zijn over deze nieuwe opleidingsvariant maken dat slechts weinig studenten ervoor kiezen.

In dit artikel rapporteren we over het onderzoek naar het keuzeprocess bij pabostudenten voor één van de twee opleidingsvarianten. In een inleidende paragraaf lichten we het probleem toe. Vervolgens wordt beschreven wat er vanuit de theorie bekend is over dit keuzeprocess en hoe we tot de onderzoeksvraag zijn gekomen.

We gaan in op de opzet van het onderzoek en vervolgens presenteren en bespreken we de resultaten. We sluiten af met conclusies, punten van discussie en aanbevelingen die ertoe kunnen leiden dat meer studenten in de toekomst kiezen voor het traject oids.

Inleiding

Pabo Arnhem van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en de Stichting voor openbaar onderwijs in Arnhem De Basis werken vanaf het schooljaar 2006 - 2007 samen aan de ontwikkeling en inrichting van een traject opleiden in de school (afgekort als oids). Het is een opleidingsvariant die door een projectgroep, bestaande uit opleiders van de pabo en leerkrachten van participerende basisscholen, is ontwikkeld en waarbij het opleiden voor een groot deel onder gedeelde verantwoordelijkheid en binnen de basisscholen plaatsvindt. De pabo blijft eindverantwoordelijk voor de toekenning van de bevoegdheid. In de basisscholen die meedoen is een aantal leraren speciaal getraind in het begeleiden van studenten en in het begeleiden bij hun leerproces. Naast dit traject oids kent Pabo Arnhem het al langer bestaande zogenoemde 'reguliere traject' waarbij de op de opleiding gedoopte theorie het leerproces stuurt en studenten daarnaast praktijkervaring opdoen in stagescholen.

Er zijn verschillende factoren die maken dat het opleiden van leraren verschuift van instituten voor lerarenopleidingen naar scholen. Een vaak genoemd motief is dat het beroep te complex en de praktijk te onvoorspel-

baar is voor een enkel institutionele en theoretische voorbereiding. Studenten zouden het beroep beter leren in de praktijk (Buitink, 2007; Geldens, 2007). Leraren die op de werkplek zijn opgeleid, blijven ook vaker langer werkzaam als leraar dan in het instituut opgeleide leraren (Latham & Vogt, 2007). Vanuit beleidsperspectief is opleiden in de school aantrekkelijk omdat het de opleidingscapaciteit vergroot en meer mogelijkheden biedt om op maat op te leiden, waardoor oids kan bijdragen aan het verminderen van het tekort aan leraren (Inspectie van het onderwijs, 2007). Vooral de eerstgenoemde factor – het beroep moet en kan het best in de praktijk geleerd worden vanwege de complexiteit en onvoorspelbaarheid – heeft ertoe geleid dat in Arnhem is gekozen voor het opzetten van deze opleidingsvariant (Projectplan Dieptepilot Opleidingsschool De Basis, 2006). Daarnaast is het voor het bestuur van De Basis een belangrijk onderdeel van het personeelsbeleid. Zij kunnen op deze manier pro-actief inzetten op de voorspelde tekorten op de onderwijsarbeidsmarkt en meedenken over, en invloed uitoefenen op de professionele ontwikkeling van potentiële werknemers. De pabo onderschrijft dat opleiden in de school zeker voor een aantal studenten een betere opleidingswijze is. Als instituut wil de pabo opleiden op maat en tegemoet komen aan de verschillende manieren van leren bij studenten. En veel pabostudenten geven aan dat ze beter en meer leren van de praktijk (zie ook Geerdink, 2007). Tegenover de waardering voor deze vorm van opleiden in de literatuur, bij de opleiding en de basisscholen staat de zeer matige belangstelling van de studenten. Gezien de overtuiging dat opleiden in de school bijdraagt aan de verbetering van opleiding én onderwijs maar ook gezien de gepleegde investeringen, en de

AUTEUR(S)

Gerda Geerdink,
HAN, Faculteit Educatie

Martina van Uum,
HAN, Pabo Arnhem &
Eindhoven School of
Education

massa die nodig is om kwaliteit te borgen, wordt dat als een ongewenste situatie gezien. De projectleiding wil weten hoe bewerkstelligd kan worden dat meer Arnhemse studenten kiezen voor het traject opleiden in de school en wil weten waarom studenten er niet voor kiezen.

Tegenover de waardering voor deze vorm van opleiden in de literatuur, bij de opleiding en de basisscholen staat de zeer matige belangstelling van studentenzijde. Gezien de overtuiging dat opleiden in de school bijdraagt aan de verbetering van opleiding én onderwijs maar ook gezien de gepleegde investeringen, en de massa die nodig is om kwaliteit te borgen, wordt dat als een ongewenste situatie gezien.

Theoretisch kader en uitwerking onderzoeksvraag

Kiezen voor een opleidingsvariant

Er is weinig literatuur over keuzeprocessen voor opleidingsvarianten bij pabostudenten. Latham, Wedwick and Murray Autry (2008) onderzochten op welke gronden studenten kiezen tussen een reguliere opleiding en een Professional Development School (PDS). Zij inventariseerden motieven bij studenten en vonden verschil in intrinsieke en extrinsieke motieven. Intrinsieke motieven zijn door Latham et al. (2008) gedefinieerd als: "aan het beroep en de beroepsvoorbereiding gerelateerde motieven als goed opgeleid willen zijn, de beste opleiding willen en zoveel mogelijk willen leren". Extrinsieke motieven zijn niet beroepsgerelateerde motieven zoals te ver moeten reizen en niet zonder bijbaan kunnen. In hun onderzoek (Latham et al., 2008) noemden kiezers voor een PDS vaker intrinsieke motieven en niet-kiezers vaker extrinsieke motieven. Ook Benton and Richardson (1993) constateerden dat welkiezers meer intrinsiek gemotiveerd lijken omdat zij in vergelijking met niet-kiezers een realistischer beeld van de zwaarte van het beroep hebben en er desondanks toch voor kiezen. Op Pabo Arnhem hebben we voor de constructie van een vragenlijst (zie Geerdink & Van Uum, 2009) keuzemotieven geïnventariseerd bij zowel welkiezers als niet-kiezers². Ook daarin was onderscheid te maken tussen meer intrinsieke en meer extrinsieke motieven maar niet zoals bij Latham et al. (2008) te verdelen naar welkiezers en niet-kiezers. Zowel de welkiezers als niet-kiezers hebben motieven die meer beroeps- en opleiding gerelateerd zijn of juist voortkomen uit de eigen wensen. De door ons (Geerdink & Van Uum, 2009) geïnventariseerde motieven zijn beter te clusteren naar een indeling die Van der Veen en Peetsma (2009) maken. Volgens hen komen in de verschillende theorieën over motivatie bij keuzeprocessen altijd dezelfde drie componenten terug. Keuzemotieven van studenten hangen samen met 1) verwachtingen: kan ik het ook?; 2) de doelen van een student, te onderscheiden in ego- en taakdoelen, 3) het algemeen welbevinden:

wat zijn de consequenties van deze keuze voor de rest van mijn bestaan?

Zowel de geïnventariseerde motieven van Geerdink en Van Uum (2009) als de indeling naar drie componenten van Van der Veen en Peetsma (2009) zijn gebruikt bij de dataverzameling en -analyse. Voor de wijze waarop dat is gebeurd verwijzen we naar de opzet en de resultaten van het onderzoek.

Welke keuzes worden op andere opleidingen gemaakt?

Om meer zicht te krijgen op het keuzeproces van studenten is daarover gesproken met andere lerarenopleidingen primair onderwijs waarvan bekend was dat zij vergelijkbare opleidingsvarianten aanbieden (zie voor een overzicht van die opleidingen: www.deopleidingsschool.nl). Er is bij die opleidingen geïnventariseerd of studenten kunnen kiezen voor een variant, wat de aantallen wel- en niet-kiezers zijn en of zij daarmee tevreden zijn. Tot slot is ook gevraagd wat de verschillen zijn tussen hun reguliere trajecten en de oids-variant. Bij opleidingen die het probleem herkennen – te weinig welkiezers – is gevraagd naar oorzaken daarvan.

We concluderen uit deze inventarisatieronde bij collega-instellingen dat een 'tekort-probleem' vooral voorkomt op pabo's waar reguliere trajecten veel verschillen van de trajecten opleiden in de school. Als opleiden in de school feitelijk of gepercipieerd zwaarder is, dat wil zeggen meer tijd en inzet vraagt, kiezen studenten daar minder voor.

Uit die inventarisatie kwam vooral naar voren dat er grote verschillen zijn in de wijze waarop oids-trajecten ingericht zijn. In sommige opleidingen lijkt oids erg op het reguliere traject, in andere gevallen zijn er grote verschillen tussen de twee trajecten. Niet bij alle opleidingen kunnen studenten zelf kiezen en in enkele gevallen betekent oids een versneld traject voor daarvoor geselecteerde studenten. Er zijn ook opleidingen die afgestapt zijn van het zelf kiezen omdat er te weinig belangstellenden waren. We concluderen uit deze inventarisatieronde bij collega-instellingen dat een 'tekort-probleem' vooral voorkomt op pabo's waar reguliere trajecten veel verschillen van de trajecten opleiden in de school. Als opleiden in de school feitelijk of gepercipieerd zwaarder is, dat wil zeggen meer tijd en inzet vraagt, kiezen studenten daar minder voor. Grotere inzet lijkt minder een probleem als er voor toelating tot oids geselecteerd wordt en al helemaal niet als het tot verkorting van de opleiding leidt.

Opleidingen lossen tekort-problemen op door veel energie te steken in motiverende en informerende activiteiten. Als studenten goed geïnformeerd zijn, neemt het enthousiasme voor oids toe. Het tekort-probleem en de noodzaak meer in te zetten op enthousiasmerende informatiebijeenkomsten werd al in 2007 aangekondigd (Inspectie van het onderwijs, 2007).

Beelden versus feitelijkheden

Studenten maken een keuze voor een opleidingstraject op basis van de informatie die ze *ontvangen* en dat is niet vanzelfsprekend hetzelfde als de informatie die *gegeven* is. Volgens Eccles (1987; 2007) is er is altijd een onderscheid tussen wat de feitelijk geboden mogelijkheden zijn en wat studenten denken dat er mogelijk is. Op Pabo Arnhem wordt informatie over opleiden in de school mondeling verstrekt tijdens een daarvoor georganiseerde bijeenkomst voorafgaand aan het moment waarop studenten een keuze moeten maken. Studenten die meer informatie willen, kunnen met hun vragen altijd terecht bij de opleiders of op Intranet. Om oorzaken van niet-kiezen te achterhalen is het belangrijk om te bepalen wat er van de gekregen informatie (blijvend) is ontvangen: tot welke beelden van oids heeft dat bij studenten geleid en hoe verhoudt dat zich tot de werkelijkheid?

De informatiebronnen

Studenten worden geïnformeerd door de project-groepleden maar krijgen ook gevraagd of ongevraagd informatie over oids via hun studieloopbaanbegeleiders, die doorgaans niet betrokken zijn bij oids. Uit onderzoek naar opvattingen over oids bij leraren uit basisscholen die deel uitmaken van een samenwerkingsverband, is bekend dat er verschil is tussen de opvattingen van betrokken en niet-betrokken leerkrachten (Verbiest, 2004). Datzelfde onderscheid doet zich mogelijk voor op de lerarenopleiding, tussen opleiders die deel uitmaken van het projectteam oids en opleiders van de lerarenopleiding die niet actief betrokken zijn³. Omdat de informatie die opleiders verstrekken het kiezen van studenten beïnvloedt is het van belang ook de opvattingen van de opleiders over oids te inventariseren.

Op basis van voorgaande is de volgende onderzoeksvraag geformuleerd: *Door welke factoren en op welke wijze wordt het wel of niet kiezen van studenten voor het traject opleiden in de school beïnvloed?*

Om die vraag te kunnen beantwoorden zijn twee deelvragen geformuleerd, die achtereenvolgens de studenten en de opleiders betreffen:

- 1 Welke motieven spelen een rol bij het keuzeprocess van studenten en welke beelden over oids sturen daarbij?
- 2 Welke informatie geven opleiders aan studenten?

De opzet van het onderzoek

De context

Het onderzoek is uitgevoerd op Pabo Arnhem waar studenten aan het eind van het eerste studiejaar kunnen kiezen tussen het reguliere opleidingstraject en het traject opleiden in de school. Welkiezers gaan vanaf de tweede helft van het tweede studiejaar naar een basisschool die deel uitmaakt van het project opleiden in de school.

Toen dit onderzoek werd uitgevoerd waren de verschillen tussen de twee trajecten aanzienlijk. Het reguliere traject betekent per studiejaar twee stageperiodes van elk ongeveer twintig dagen. Elke stage-

periode wordt voorafgegaan door theorie weken op het instituut met daarin zowel vaklessen als algemene beroepsvoorbereiding. Studenten zijn twee dagen per week in de stageschool en de rest van de week op de opleiding. Zij hebben vooral te maken met niet-betrokken opleiders als begeleiders en vakdocenten. Het traject opleiden in de school betekent dat er een contract wordt afgesloten met één school waar studenten een jaar lang drie dagen per week werkzaam zijn. Studenten worden begeleid door betrokken opleiders, werkzaam op de basisschool en in het instituut. Deze betrokken opleiders maken allen deel uit van de projectgroep die verantwoordelijk is voor de ontwikkeling en uitvoering van het traject oids. Van de twee resterende dagen wordt meestal een dag op de lerarenopleiding doorgebracht voor vaklessen, intervisie, toetsen en begeleiding. Het aantal vaklessen is veel minder dan in het reguliere traject en het programma is meer gestuurd door vragen van studenten.

De wijze waarop het onderzoek is uitgevoerd wordt voor de twee deelvragen apart beschreven.

Deelvraag 1: Welke motieven spelen een rol bij het keuzeprocess van studenten en welke beelden over oids sturen daarbij?

• *Dataverzameling en - analyse*

Bij studenten is geïnventariseerd wat hun motieven zijn om te kiezen. Daarnaast is nagegaan op basis van welke beelden over oids ze een keuze maken. De onderzoeksgroep bestond uit 83 tweedejaars studenten waarvan 26 welkiezers, 42 niet-kiezers en 15 studenten die zelf aangaven dat ze nog twijfelden. Bij die groep zijn zowel de keuzemotieven geïnventariseerd als de ideeën en opvattingen over oids.

• *Welke keuzemotieven gelden voor studenten?*

Voor het inventariseren van keuzemotieven is gebruik gemaakt van 'het Muurtje', een instrument dat oorspronkelijk is ontwikkeld om studenten aan te zetten tot actief leren (Milius, Oost, & Holleman, 2001). We hebben voor deze 'ludieke' manier gekozen omdat de studenten wat moe en geïrriteerd raken van steeds weer vragenlijsten. We verwachten meer zorgvuldigheid bij het kiezen door ze te laten knippen en plakken. Elke student kreeg een vel papier met veertig vakken (de stenen). In 34 vakken stond een motief om wel of niet te kiezen voor de opleidingsschool en zes vakken waren leeg (om zelf een motief in te vullen, indien nodig).

Bij de selectie van motieven is gebruik gemaakt van een bestaande inventarisatie (Geerdink & Van Uum, 2009). Deze motieven zijn ten behoeve van dit onderzoek tijdens een groeps gesprek met een aantal welkiezers op volledigheid beoordeeld en dat heeft niet geleid tot aanvullingen. Voorbeelden zijn: Ik leer meer van de praktijk dan van de theorie en Ik wil op zoveel mogelijk verschillende scholen stage lopen.

De opdracht was: *knip de stenen uit, selecteer daaruit de voor jou betekenisvolle motieven en bouw daarvan een muurtje dat je op een leeg vel plakt. De belangrijkste motieven vormen de onderste steenlaag, minder belangrijke*

komen daar bovenop. De te bouwen muur kan uit maximaal zeven lagen bestaan.

Op basis van de 'gebouwde muurtjes' is vastgesteld welke motieven door de studenten geselecteerd zijn als betekenisvol (zie tabel 1 voor een overzicht). Om de testen of de verschillen tussen welkiesers en niet-kiesers, en tussen welkiesers en twijfelaars significant waren is een T-toets toegepast. We vonden het niet betrouwbaar om gebruik te maken van de zeven lagen omdat de studenten daar zeer wisselend gebruik van hadden gemaakt.

De opdracht was: knip de stenen uit, selecteer daaruit de voor jou betekenisvolle motieven en bouw daarvan een muurtje dat je op een leeg vel plakt. De belangrijkste motieven vormen de onderste steenlaag, minder belangrijke komen daar bovenop. De te bouwen muur kan uit maximaal zeven lagen bestaan.

- *Welke beelden hebben studenten bij oids?*

Wat hun beelden over oids zijn, is nagegaan door studenten een korte vragenlijst voor te leggen met drie vragen over (1) de voor hen belangrijkste verschillen tussen het traject opleiden in de school en het reguliere traject, (2) de voordelen van het ene traject in vergelijking met het andere traject en (3) de nadelen. Om vast te stellen of beelden van de verschillende groepen studenten (en ook van docenten) verschillen zijn de gegevens met een speciaal daarvoor ontwikkeld instrument geanalyseerd.

- *Ontwikkeling analyse-instrument*

Er bestond geen overzicht van 'kenmerken van opleiden in de school' waaraan we de verzamelde data konden spiegelen; niet op Pabo Arnhem maar ook niet landelijk, omdat oids nog volop in ontwikkeling is. Wel konden we binnen de pabo informatie over onderscheidende kenmerken halen uit de projectaanvraag, nieuwsbrieven en publicaties in een vakblad (Klarus & Folker, 2008; Timmermans & Derks, 2008). Op deze documenten en artikelen is ten behoeve van het analyse-instrument een Quick-scan uitgevoerd: de bronnen zijn doorgelezen op genoemde verschillen, onderscheidende kenmerken en voor- en nadelen van beide trajecten. Voor het ordenen van de geïnventariseerde kenmerken is gebruik gemaakt van een indeling van Van Dam en Alebeek (2005). Kenmerken zijn te onderscheiden naar: studentperspectief, opleidingsperspectief en het school(ontwikkelings)perspectief. Om een zo volledig mogelijke lijst van onderscheidende kenmerken te krijgen is het overzicht aangevuld met kenmerken uit relevante Nederlandse beleidsnotities (Inspectie van het onderwijs, 2007; Kallenberg & Rokebrand, 2006; Landelijke criteria oids, 2008; Toetsingskader opleidingsschool, 2009; Onderwijsraad, 2005) en Nederlandse literatuur (Van Dam, & Van Alebeek, 2005; Buitink, 2008; Buitink & Wouda, 2001; Deinum, Maandag, Hofman, & Buitink, 2005; Geldens, 2007; Geldens, Popeijus, & Bergen, 2003; Van Velzen & Volman, 2009; Verbiest, 2004). Zie

tabel 2 voor een overzicht van de onderscheidende kenmerken.

Vervolgens is vastgesteld welke kenmerken door de studenten worden genoemd in hun antwoorden op de drie vragen. Omdat we niet alle antwoorden konden onderbrengen tegenover de 'feitelijk onderscheidende kenmerken' is het overzicht aangevuld met kenmerken die door studenten zijn genoemd. Per student zijn de antwoorden op de drie vragen als één geheel gelezen. Studenten vallen vaak in herhaling: een verschil was vaak een voordeel voor de ene en een nadeel voor de andere opleidingsvariant. Door twee onderzoekers is vastgesteld bij welk kenmerk het antwoord van de respondenten past. Tot slot is vastgesteld of welkiesers, niet-kiesers en twijfelaars andere kenmerken noemen en dus andere beelden hebben over oids.

Deelvraag 2: Welke informatie geven opleiders aan studenten?

We zijn op twee manieren nagegaan (data- en methodetriangulatie) wat hun beelden over oids zijn. De eerste manier is hetzelfde als bij studenten. Opleiders hebben dezelfde drie vragen beantwoord en de data zijn op dezelfde manier geanalyseerd.

Op een tweede manier zijn hun beelden en opvattingen onderzocht door te vragen welke studenten zij wel of juist niet geschikt vinden voor oids. Daarvoor zijn keuzemotieven uit 'het muurtje' geherformuleerd tot studentomschrijvingen zoals: een student die goed kan plannen; een student die het belangrijk vindt dat theorie en praktijk gekoppeld zijn. Van die omschrijvingen is gevraagd op een vijfpuntsschaal aan te geven of zo'n student: 1 het best past bij de opleidingsschool; 2 meer past bij de opleidingsschool; 3 overal past, maakt niet uit; 4 meer past bij het reguliere traject en 5: het best past bij het reguliere traject. Door uitspraken te doen over studenten die geschikt zijn, zeggen ze ook iets over oids.

Nagegaan is welke studenten geschikt zijn volgens opleiders en of er verschil is tussen betrokken en niet-betrokken docenten. Met een T-toets is getest of die verschillen significant zijn.

Resultaten

Motieven die van belang zijn en beelden die studenten sturen in het keuzeprocess

- *Betekenisvolle motieven*

Voor welkiesers gelden een aantal andere motieven dan voor niet-kiesers. We hebben vastgesteld welke verschillen significant zijn en gezien de kleine aantallen respondenten is ook meegenomen welke verschillen 'nearly significant (ns)' zijn: een p waarde die hoger is dan 0.05 maar lager dan 0.1. Alle 34 mogelijke motieven zijn door studenten gebruikt om een muurtje te bouwen en er is weinig gebruik gemaakt van de mogelijkheid zelf motieven toe te voegen. Twee motieven zijn buiten de analyse gehouden omdat ze maar door een paar studenten zijn geselecteerd. De motieven zijn ingedeeld naar de componenten waarop motieven zijn in te delen volgens Van der

	Welkiezers: % en N (26)	Niet-kiezers: % en N (42)	Twijfelaars: % en N (15)
Geselecteerde motieven per component			
1 Verwachtingen: kan ik het ook			
19) Ik ben niet goed in plannen.	46.2 (12)	42.9 (18)	46.7 (7)
25) Ik heb niet zo heel veel zelfdiscipline als het op studeren aankomt.	26.9 (7)	35.7 (15)	40.0 (6)
34) Ik leer veel van de lessen op de pabo.	19.2 (5)	71.4 (30) **	46.7 (7) ns
40) Op de pabo is het minder erg om fouten te maken dan in de praktijk.	7.7 (2)	35.7 (15) **	6.7 (1)
41) Ik heb de vaklessen en de theorie van de opleiding nodig.	34.6 (9)	59.5 (25) *	46.7 (7)
2. Doelen			
2a Ego doelen			
16) Ik wil meer vrijheid om mijn eigen leerroute te bepalen.	61.5 (16)	28.6 (12) **	40.0 (6)
42) Ik wil niet over alles meteen zelf moeten beslissen.	23.1 (6)	42.9 (18)	20.0 (3)
9) Ik wil het liefst meteen als collega gezien worden.	76.9 (20)	61.9 (26)	60.0 (9)
6) Ik wil zo snel mogelijk een baan als ik ben afgestudeerd.	69.2 (18)	71.4 (30)	53.3 (8)
13) Ik wil zo snel mogelijk aan het werk.	65.4 (17)	50.0 (21)	46.7 (7)
14) Ik wil liever leren door doen dan leren uit boeken.	92.3 (24)	85.7 (36)	86.7 (13)
35) Ik wil liever eerst meer theorie en dan pas de praktijk in.	15.4 (4)	31.0 (13)	26.7 (4)
2b Taakgerichte doelen			
1) Ik leer meer van de praktijk dan van de theorie.	80.8 (21)	85.7 (36)	66.7 (10)
2) Ik wil een goed en compleet beeld van de basisschool.	76.9 (20)	78.6 (33)	80.0 (12)
3) Ik vind het belangrijk dat praktijk en theorie gekoppeld zijn.	80.8 (21)	81.0 (34)	80.0 (12)
4) Ik wil meer uitgedaagd worden om te studeren: th. zoeken en toepassen.	42.3 (11)	33.3 (14)	40.0 (6)
5) Ik wil theorie meteen in de praktijk kunnen toepassen.	61.5 (16)	50.0 (21)	60.0 (9)
10) Ik wil steeds weer iets nieuws leren.	80.8 (21)	83.3 (35)	93.3 (14)
11) In de praktijk word je beter voorbereid op het beroep.	100 (26)	88.1 (37) ns	73.3 (11) **
12) Ik wil veel ervaring opdoen in de praktijk.	96.2 (25)	83.3 (35)	100 (15)
33) Ik leer het meest als ik zelf kan beslissen wat en hoe ik wil leren.	65.4 (17)	38.1 (16) *	26.7 (4) *
37) Ik wil op zoveel mogelijk verschillende scholen stage lopen.	61.5 (16)	73.8 (31)	80.0 (12)
3 Welbevinden			
7) Liever lang eenzelfde stageschool (vertrouwdheid kinderen, team, ouders).	19.2 (5)	42.9 (18) *	20.0 (3)
8) Er zijn teveel ongemotiveerde studenten op de pabo.	19.2 (5)	31.0 (13)	26.7 (4)
15) Een goede spreiding van de werkdruk is belangrijk.	80.8 (21)	88.1 (37)	66.7 (10)
24) Dit lijkt me gemakkelijker.	7.7 (2)	31.0 (13) *	0
29) Ik hecht aan de dagelijkse omgang met mijn medestudenten.	50.0 (13)	66.7 (28)	80.0 (12) ns
30) Ik geniet erg van het studentenleven, werken kan altijd nog.	15.4 (4)	54.8 (23) **	53.3 (8) **
31) Ik wil/ moet mijn bijbaan houden.	46.2 (12)	76.2 (32) *	53.3 (8)
32) Als ik met minder inzet mijn diploma kan halen, doe ik dat.	26.9 (7)	50.0 (21) ns	40.0 (6)
38) Ik wil niet te veel hoeven reizen voor de opleiding.	50.0 (13)	61.9 (26)	40.0 (6)
39) Afwisselend stageweken en lesweken vind ik het fijnst.	19.2 (5)	61.9 (26) **	53.3 (8) *

ns: .05 < p < 0.1; * p < .05; ** p < .01

Tabel 1: Scores per motief in percentages en aantallen voor drie groepen

Veen en Peetsma (2009). Zie tabel 1 voor motieven, de indeling naar componenten en de scores per motief. We beperken ons hier tot het bespreken van motieven waarop welkiezers, niet-kiezers en twijfelaars (nearly) significant verschillen.

1 Verwachtingen van eigen kunnen

Niet-kiezers geven vaker aan dat ze de vaklessen op de pabo nodig hebben en zowel niet-kiezers als twijfelaars zeggen ook dat ze daar veel van leren. Dat geldt niet voor de welkiezers. Niet-kiezers vinden het ook erg belangrijk dat ze fouten mogen maken zonder dat dat erg gevonden wordt.

2 Doelen:

a) Ego doelen: Voor welkiezers is de vrijheid om zelf

de leerroute te kunnen bepalen erg belangrijk. Dat is maar voor één kwart van de niet-kiezers belangrijk. De twijfelaars nemen hier een tussenpositie in. b) Taakgerichte doelen: Welkiezers geven aan dat ze meer leren als ze zelf kunnen beslissen wat en hoe ze willen leren. Zowel voor niet-kiezers als twijfelaars is dat veel minder vaak een motief dat meetelt. Alle welkiezers zijn ervan overtuigd dat je in de praktijk het beste wordt voorbereid op het beroep. Voor de twee andere groepen geldt dat motief minder vaak.

3 Welbevinden

Niet-kiezers en twijfelaars willen vaker dan de welkiezers nog genieten van het studentenleven

en voor niet-kiezers geldt ook het motief: als het met minder inzet en gemakkelijker kan, doen ze dat. Voor niet-kiezers is het willen/moeten houden van een bijbaan ook belangrijk en ook daarin verschillen ze significant van de welkiesers. Voor de twijfelaars is het omgaan met medestudenten erg (nearly significant) belangrijk. Spreiding van werkdruk is voor alle studenten van belang maar vooral niet-kiezers en twijfelaars vinden de afwisseling tussen stage- en lesweken belangrijk. Motieven die verwijzen naar inzet laten vooral verschillen zien tussen welkiesers en niet-kiezers. De laatsten kiezen significant vaker voor minder inzet als dat ook kan. De twijfelaars nemen hier een tussenpositie in. Ze kiezen nooit voor de gemakkelijkste weg en veel reizen en veel inzet moeten doen is voor hen minder een probleem dan voor de niet-kiezers.

Niet-kiezers en twijfelaars willen vaker dan de welkiesers nog genieten van het studentenleven en voor niet-kiezers geldt ook het motief: als het met minder inzet en gemakkelijker kan, doen ze dat. Voor niet-kiezers is het willen/moeten houden van een bijbaan ook belangrijk en ook daarin verschillen ze significant van de welkiesers.

• *De beelden van studenten over oids*

De antwoorden op de korte vragenlijst zijn gecodeerd met behulp van het ontwikkelde analyse-instrument (zie tabel 2). Per subgroep (welkiesers, niet-kiezers en twijfelaars) is vastgesteld hoe vaak een kenmerk uit de samengestelde lijst genoemd is. Omdat we binnen de kenmerken die passen bij het studentenperspectief meer en minder beroepsgelateerde antwoorden vonden bij de studenten is naar Latham et al. (2008) een onderscheid gemaakt tussen intrinsieke en extrinsieke kenmerken.

Bij het analyseren van de ingevulde vragenlijsten bleken verschillen in aantallen genoemde kenmerken (f) per subgroep. Daaruit leiden we af dat er verschil is in kennis over oids. De welkiesers beschikken over de meeste informatie en twijfelaars over de minste informatie. De 26 welkiesers noemen 107 kenmerken op waarvan 87 uit de literatuur en beleidsstukken (= 3.3 per respondent). De 42 niet-kiezers noemen 190 kenmerken waarvan 121 afkomstig uit literatuur en beleidsstukken (< 3 per respondent). De twijfelaars noemen per respondent 2.6 kenmerken op waarvan < 2 feitelijk onderscheidende kenmerken.

Met een frequentieverdeling is vastgesteld hoe de percentuele verdeling is over de genoemde kenmerken (door afronding van de percentages komen we niet altijd tot precies honderd procent).

1 *Kenmerken passend bij het studentperspectief*

Bij de beroepsgelateerde kenmerken wordt duidelijk dat welkiesers een veel positiever beeld van de opleidingsschool hebben dan niet-kiezers. Zij vinden dat er binnen oids meer en betere begeleiding is en dat theorie en praktijk meer gekoppeld zijn. Een aantal niet-kiezers noemt dat juist als

nadeel bij oids. Opvallend is dat de welkiesers vaker een kenmerk noemen dat past bij intrinsieke motivatie (56.6 %) dan niet-kiezers (28.4 %) en twijfelaars (22.5 %). Voor niet-kiezers en twijfelaars geldt vaker een kenmerk dat meer past bij extrinsieke motieven (30.0 en 25.0 % versus 5.6 %) zoals: "Binnen oids geniet je minder van het studentenleven", "Het is stressvoller en drukker en je mist de vertrouwdheid van de klasgenoten".

2 *Kenmerken passend bij het opleidingsperspectief*

Voor alle studenten geldt dat ze beter leren van de praktijk. Onderscheid is er in opvattingen of je dan beter af bent binnen oids of juist in het reguliere traject. Vooral de welkiesers en twijfelaars geven aan dat opleiden in de school een betere beroepsvoorbereiding is, voor de niet-kiezers geldt dat minder. Er is verschil in de score bij de vaklessen en theorie. Vooral de niet-kiezers en de twijfelaars vinden dat er in het reguliere traject meer contacttijd is en meer aandacht voor theorie en vaklessen. Dat wordt minder vaak genoemd door de welkiesers.

3 *Kenmerken passen bij schoolontwikkelingsperspectief*

Kenmerken passend bij de schoolontwikkeling worden door studenten nauwelijks genoemd.

Beelden en opvattingen bij opleiders

Uit de antwoorden die opleiders gaven op de korte vragenlijst bleken verschillen in beelden en opvattingen tussen betrokken en niet-betrokken opleiders.

Ze verschillen ook in de mate waarin ze geïnformeerd zijn over oids; betrokken opleiders zijn beter geïnformeerd. Zij noemen per persoon bijna 7 kenmerken (75 gedeeld door N = 11). De niet-betrokken opleiders noemen gemiddeld per persoon net iets meer dan vier kenmerken (109 gedeeld door N = 24).

Vergelijkbaar met de analyse bij de studenten is ook hier met een frequentieverdeling vastgesteld hoe de verdeling in procenten over de verschillende onderscheidende kenmerken is. Opvallende punten zijn:

- Niet-betrokken opleiders vinden dat studenten in het reguliere traject beter begeleid worden en meer theorie leren. Betrokken opleiders vinden vaker dat studenten in het reguliere traject nog meer kunnen genieten van het studentenleven en van de vertrouwdheid van klasgenoten.

- Er is verschil in draagkracht voor het kenmerk: betere beroepsvoorbereiding. Tweederde van de betrokken opleiders vindt dat oids beter voorbereidt op het beroep. Van de niet-betrokken opleiders vindt minder dan de helft dat. Niet-betrokken opleiders vinden daarnaast het reguliere traject beter omdat studenten dan op meer verschillende scholen stage lopen.

- Alle opleiders noemen als pluspunt voor het reguliere traject dat er meer tijd besteed wordt aan vaklessen.
- Het schoolontwikkelingsperspectief (gedeelde verantwoordelijkheid en beter onderwijs in scholen) wordt minimaal genoemd door niet-betrokken opleiders.

Welke studenten vinden opleiders geschikt?

Op een vijfpuntsschaal hebben opleiders aangegeven welke studenten zij geschikt vinden. We noemen hier de (nearly) significante verschillen tussen betrokken en niet-betrokken opleiders.

	Wel-kiezers N = 26 % en f	Niet-kiezers N = 42 % en f	Twijfelaars N = 15 % en f	
Feitelijk onderscheidend kenmerk				Volgens studenten onderscheidend kenmerk
Studentperspectief				
Groter beroep op zelfsturing	10.3 (11)	8.4 (16)	7.5 (3)	
	9.3 (10)	6.3 (12)	2.5 (1)	Minder structuur en sturing
Betere en meer begeleiding	14.1 (15)	6.8 (13)	10.0 (4)	
		3.2 (6)		Minder begeleiding
Meer teamlid dan stagiaire	9.3 (10)	0.5 (1)	2.5 (1)	
Koppeling theorie/ praktijk beter en sneller	13.1 (14)	0.5 (1)		
		2.6 (5)		Praktijk wordt minder aan theorie gekoppeld
Subtotaal passend bij intrinsieke motivatie	56.1 (60)	28.4 (54)	22.5 (9)	
	0.9 (1)	3.7 (7)	2.5 (1)	Minder genieten van het studentenleven
	2.8 (3)	12.1 (23)	17.5 (7)	Je mist de vertrouwde van de klas (klasgenoten)
	1.9 (2)	7.9 (15)	5.0 (2)	Het geeft veel stress en druk
		1.1 (2)		Beperkt tot openbare scholen
		5.3 (10)		Locatiekeuze is beperkt
Subtotaal passend bij extrinsieke motieven	6.5 (6)	30.0 (57)	25 (10)	
Opleidingsperspectief				
Motivatieversterkend	0.9 (1)			
Betere beroepsvoorbereiding	15.0 (16)	3.2 (6)	12.5 (5)	
	0.9 (1)	3.7 (7)	2.5 (1)	Aantal stagescholen waar je mee te maken krijgt is te beperkt
Meer leren in/van de praktijk	15.0 (16)	21.1 (40)	20.0 (8)	
	2.8 (3)	5.8 (11)	5.0 (2)	Je leert te weinig van de theorie
Competentiegericht leren				
Minder contacttijd vaklessen	3.7 (4)	6.4 (12)	7.5 (3)	
Minder aandacht vakinhoud		1.6 (3)	2.5 (1)	
Subtotaal	38.3 (41)	41.6 (79)	50 (20)	
School(ontwikkelings)-perspectief				
Minder transferproblemen				
Gedeelde verantwoordelijkheid			2,5 (1)	
Beter onderwijs in de scholen				
Goed bij arbeidsmarkttekorten				
Subtotaal			2,5 (1)	
Totaal aantal genoemde kenmerken	100 (107)	100 (190)	100 (40)	

Tabel 2: Genoemde onderscheidende kenmerken in aantallen en verdeeld over percentages door studenten

Alle opleiders vinden dat studenten die niet te hard willen werken, hechten aan omgang met medestudenten, zich minder willen inzetten, niet te veel willen reizen et cetera beter naar het reguliere traject kunnen.

Betrokken opleiders verschillen van niet-betrokken opleiders over het ideale traject voor de zelfsturende student. Eerstgenoemden vinden dat zelfstuurders beter passen bij oids; niet-betrokken opleiders vinden dat deze studenten vooral passen bij het reguliere traject. De niet-betrokken opleiders vinden overigens ook dat studenten die veel sturing nodig hebben beter passen in het reguliere traject. Over het effect van zelfsturend zijn, verschillen ze ook. Betrokken opleiders vinden dat studenten het meest leren als ze zelf hun leerproces sturen en daar zijn niet-betrokken opleiders veel minder van overtuigd. Een student die al collega wil zijn past volgens betrokken opleiders het best bij het traject oids. Niet-betrokken opleiders vinden dat deze studenten juist beter passen bij het reguliere traject.

Er wordt ook wisselend gedacht over de beste plek voor een student die uitgedaagd wil worden om te leren en nieuwe dingen wil leren. Alle niet-betrokken opleiders vinden dat zo'n student beter af is binnen het reguliere traject. Betrokken opleiders hebben daar wisselende ideeën over. Alle opleiders vinden dat studenten die meer willen leren van de praktijk beter passen bij het traject oids. Daar staat tegenover dat niet-betrokken opleiders vinden dat er op de reguliere opleiding meer geleerd wordt van de theorie en dat studenten daardoor een meer compleet beeld van de basisschool krijgen. Betrokken opleiders zijn het met dat laatste niet eens.

Niet-betrokken opleiders vinden vaker dat studenten die veel van vaklessen willen leren, dat ook kunnen als ze voor oids kiezen. Betrokken opleiders vinden dat deze studenten beter bij het reguliere traject passen. Eenzelfde verschil wordt gevonden voor studenten die uitleg nodig hebben van vakdocenten op de opleiding. Niet-betrokken opleiders vinden dat het niet uitmaakt voor welk traject zo'n student kiest. Betrokken opleiders vinden dat zo'n student beter af is binnen het reguliere traject.

Conclusie, discussie en aanbevelingen

Conclusies

We zijn het onderzoek gestart met de vraag:
Door welke factoren en op welke wijze wordt het wel of niet kiezen van studenten voor het traject opleiden in de school beïnvloed?

Voor het beantwoorden van die centrale vraag zijn twee deelvragen geformuleerd. De eerste deelvraag betrof de keuzemotieven van studenten en beelden over oids.

Voor welkiesers, twijfelaars en niet-kiesers gelden verschillen in motieven. De grootste verschillen zitten tussen welkiesers en niet-kiesers. Welkiesers willen hun studie zelf kunnen sturen waar niet-kiesers juist meer behoefte hebben aan sturing, structuur en veiligheid van de opleiding. Niet-kiesers willen zich ook minder inzetten dan welkiesers, een verschil dat ook

door Latham et al. (2008) gevonden werd. Voor beide groepen geldt dat ze goed opgeleid willen worden. Welkiesers zijn er meer van overtuigd dat dat in de praktijk gebeurt, de niet-kiesers vinden dat onderwijs op het instituut daaraan het best bijdraagt.

Hun motieven sluiten aan bij de beelden die ze over oids hebben. Uit de beelden die de verschillende groepen studenten hebben wordt duidelijk dat ze niet kiezen voor wat feitelijk mogelijk is maar voor wat ze denken dat er is (zie ook Eccles, 2007). Niet-kiesers zijn minder geïnformeerd over oids en kennen vooral het zelfsturend moeten zijn, hard moeten werken en weinig vaklessen krijgen. En dat willen ze niet. De welkiesers weten meer over opleiden in de school en meer over positieve kanten van oids: je krijgt meer ruimte om jezelf te ontwikkelen, meer en betere begeleiding en je wordt beter voorbereid op het beroep. Dat niet-kiesers minder weten over het traject oids en minder positief zijn klopt met de resultaten van de tweede deelvraag (Welke informatie geven opleiders aan studenten?). De niet-betrokken opleiders zijn minder goed geïnformeerd over het traject oids en lijken meer oog te hebben voor nadelen van oids zoals de door hen ervaren beperkte ruimte voor vaklessen. Ze vinden vaker dat studenten beter af zijn in het reguliere traject omdat je daar beter voorbereid wordt op het beroep. Dat geldt zeker voor studenten die sturing en structuur nodig hebben. Betrokken opleiders vinden overigens ook niet in alle gevallen dat studenten beter af zijn binnen het traject opleiden in de school. Alle opleiders vinden dat oids alleen geschikt is voor studenten die hard willen werken.

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag zijn de resultaten van de twee deelvragen samengevoegd. Factoren die een rol spelen zijn bij de keuze voor een opleidingsvariant zijn niet voor alle studenten dezelfde. Ze worden in ieder geval mede bepaald door hun doelen, verwachtingen van het eigen kunnen en door het eigen welbevinden. Meebepalend voor de inhoud van de geldende motieven zijn de beelden die studenten hebben over de te kiezen opleidingsvarianten en niet de feitelijkheden. Die beelden ontstaan door informatie die opleiders (formeel en informeel) aan de studenten geven.

Op Pabo Arnhem kiezen veel studenten *niet* voor oids omdat ze behoefte hebben aan sturing en ruimte nodig hebben om fouten te mogen maken, die ze naar hun verwachting niet krijgen binnen oids. Studenten denken veelal dat ze onvoldoende zelfsturend zijn voor een traject dat daar naar hun overtuiging een groot beroep op doet. Daarnaast vinden ze dat je binnen het reguliere traject beter opgeleid wordt omdat er meer ruimte is voor vaklessen. En dan is er nog het eigen welbevinden. Studenten hebben ook wensen naast het leven als toekomstig leraar: een bijbaan, in de klas zitten met medestudenten en vrije tijd. Ze hebben de indruk dat je binnen oids hard moet werken. Het traject oids is in Arnhem ook zwaarder omdat er meer verplichte 'stagetijd' is waarbinnen studenten bezig zijn voor de school en er evenveel kennis verworven moet worden. Dat laatste wordt minder aangereikt dan in het reguliere traject: zelfstudie is hier belangrijk. Niet-kiesers hebben het meest te maken met niet-betrokken opleiders, die bevestigen dat het zelfsturend vermogen en zelf

theorie opzoeken belangrijke vereisten zijn. Studenten die toch al twijfelen worden daardoor gemakkelijk overgehaald om voor de reguliere opleiding te kiezen. Niet-betrokken opleiders zijn niet overtuigd van een betere beroepsvoorbereiding binnen oids. Dat kan ook niet omdat ze niet zoveel weten over opleiden in de school. Tot slot zijn ook betrokken opleiders niet altijd overtuigd van de voordelen van oids. Hun twijfel zal twijfelende studenten eerder voor het bekende en vertrouwde doen kiezen dan voor het nieuwe. Alles bij elkaar betekent dit dat veel studenten van Pabo Arnhem **niet** kiezen voor opleiden in de school.

Discussie

Dit is een beperkt onderzoek en dat betekent dat we bescheiden moeten zijn wat betreft de generaliseerbaarheid van de resultaten. We hebben ons tot Pabo Arnhem beperkt omdat de onderzoeksvraag voortkwam uit de daar ervaren problemen. Desondanks denken we dat de resultaten ook voor andere pabo's zinvol en bruikbaar zijn. We worden daarin bevestigd omdat uitkomsten overeenstemmen met geluiden die we van andere pabo's hoorden en we vonden in de beperkte literatuur geen resultaten die in tegenspraak zijn met eerder verricht onderzoek dat raakt aan deze thematiek. Dat laatste geldt ook als graadmeter voor de betrouwbaarheid en validiteit van het uitgevoerde onderzoek. Aan een hoge betrouwbaarheid van verzamelde data en analyse is gewerkt door steeds met twee onderzoekers te werken en de werkwijze en de tussentijdse resultaten te bespreken met collega's van de onderzoeksgroep. De ecologische validiteit van de data is hoog omdat ze binnen de eigen pabo zijn verzameld en erkend worden door collega's.

De onderzoeksinstrumenten zijn geselecteerd op haalbaarheid en beoogde opbrengst. Een korte vragenlijst maakt het mogelijk respondenten zoveel mogelijk in eigen woorden te laten vertellen wat voor hen belangrijk is. Tegelijkertijd is het daardoor mogelijk antwoorden van een relatief grote groep te vergelijken.

Uit het enthousiasme waarmee studenten een muurtje hebben gebouwd leiden we af dat het een goed alternatief is bij dreigende onderzoeksmoeheid. Het is niet zo moeilijk om van de huidige knip- en plakmethode een digitale versie te maken. Studenten hebben te wisselend gebruik gemaakt van de mogelijkheid motieven hiërarchisch te ordenen. Daarop moet een volgende keer meer aangestuurd worden. Zeven lagen (vergelijkbaar met een zevenpuntsschaal) is waarschijnlijk te veel.

De inhoud van het onderzoek vraagt om een vervolg en uitbreiding naar meer lerarenopleidingen. Het is opvallend dat er – met alle aandacht voor oids – maar zo weinig aandacht is voor de student en zijn voorkeuren voor een opleiding. Onderwijs is pas succesvol als de inhoud en werkwijze aansluiten bij de beginsituatie van de studenten die opgeleid worden. Daar is gezien de beschikbare literatuur en de beschreven praktijken nog veel te weinig zicht op. Dit onderzoek is maar een bescheiden begin op dat terrein en verdient navolging.

Aanbevelingen voor de opleiding

We eindigen met een aantal aanbevelingen die ertoe kunnen leiden dat meer (Arnhemse) pabostudenten kiezen voor het traject opleiden in de school.

- Het is belangrijk dat alle opleiders voldoende en eenduidig geïnformeerd zijn over opleiden in de school als dat binnen een instituut als alternatieve leerroute wordt aangeboden.
- Zelfsturend vermogen is voor elke toekomstige leraar belangrijk, niet alleen voor opleiden in de school. Als studenten vinden dat ze te weinig zelfsturend zijn moet de opleiding daar meer aandacht aan besteden.
- Verschillende trajecten binnen een instituut moeten vergelijkbaar zwaar zijn als ze tot dezelfde kwalificaties leiden, tenzij er selectie op instroom is.
- Ook voor oids-trajecten zijn docentgestuurde vaklessen en veel aandacht voor vakinhoud van belang.
- Tot slot: Opleiders kunnen extrinsieke motieven niet negeren maar wel het opleiden in de school stimuleren door te zorgen voor een goed opleidingstraject en door studenten daarvan te overtuigen.

NOTEN

- 1 Opleiden in de school is een leertraject waarbij de leraar in opleiding voor een groot deel leert in en van de praktijk op een basisschool, die daarvoor toegerust is en die een samenwerkingsverband heeft met een lerarenopleiding. We gebruiken de omschrijving 'opleiden in de school' en niet opleidingschool omdat dat laatste tot verwarring kan leiden. De term opleidingschool wordt zowel gebruikt voor het samenwerkingsverband tussen basisscholen en lerarenopleiding als voor de basisschool die zich onderscheidt van andere scholen omdat ze geëquipeerd is tot mee-opleiden.
- 2 Vanaf nu zullen we schrijven over welkiesers en niet-kiesers. Welkiesers zijn de studenten die kiezen voor opleiden in de school. Niet-kiesers zijn de studenten die daar niet voor kiezen.
- 3 Met niet-betrokken bedoelen we dat deze opleider geen deel uitmaakt van de projectgroep opleiden in de school en dus niet actief participeert in dat traject. Het zegt niets over de belangstelling of interesse van de opleiders.

REFERENTIES

- Benton, G., & Richardson, G. (November, 1993). *A Professional Development School's Impact on Student Teachers' Attitudes*. Paper presented at the Annual Meeting of the Mid-South Educational Research Association (New Orleans, LA).
- Buitink, J. (2008). Inrichting van de leerwerkplek bij het opleiden in de school. *Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 29 (2), 37-42.
- Buitink, J., & Wouda, S. (2001). Samen-scholing. Scholen en opleidingen, elkaars natuurlijke partners. *Velon Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 22 (1), 17-22.
- Dam, G. Ten, & Alebeek, F. van (2005). In spin de bocht gaat in, uit spuit de bocht gaat uit. Over opleiden in de school. *Velon, tijdschrift voor lerarenopleiders*, 26 (3), 4-15.
- Deinum, J.F., Maandag, D.W., Hofman, W.H.A., & Buitink, J. (2005). *Aspecten van opleiden in de school. Een vergelijkend internationaal overzicht*. Den Haag: Onderwijsraad

- Eccles, J. (1987). Gender roles and women's achievement-related decisions. *Psychology of Women Quarterly*, 11, 135-172.
- Eccles, J. (2007). Where are all the women? Gender differences in participation in physical science and engineering. In Ceci, S.J., & Williams, W.M. (2007). *Why Aren't More Women in Science? Top Researchers Debate the Evidence*. Washington D.C. : American Psychological Association. pp 199-210.
- Geerdink, G. (2007). *Diversiteit op de pabo. Sekseverschillen in motivatie, curriculumperceptie en studieresultaten*. Academische Proefschrift. Antwerpen-Apeldoorn: Uitgeverij Garant.
- Geerdink, G., & Uum, M. van (2009) *Ontwikkelen van een vragenlijst. Opgeleid worden in de school: is dat wat voor mij?* Eindrapportage onderzoek Opleidingsschool De Basis. www.debasis.org.
- Geldens, J.J.M. (2007). *Leren onderwijzen in een werkplekleeromgeving. Een meervoudige casestudy naar kenmerken van krachtige werkplekleeromgevingen voor aanstaande leraren basisonderwijs* (Proefschrift Radboud Universiteit Nijmegen).
- Geldens, J., Popeijus, H., & Bergen, T. (2003). Op zoek naar de kenmerken van een krachtige werkplekomgeving voor aanstaande leraren in de basisschool. *Velon, Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 22 (3), 11-19.
- Inspectie van het onderwijs (2007). *Opleiden in de school - 1. Kwaliteitsborging en toezicht. Studie van de inspectie in samenwerking met de NVAO*.
- Kallenberg, A., & Rokebrand, F. (2006). *Kwaliteitskenmerken van opleidingsscholen*. Notitie in opdracht van de stuurgroep in het kader van beleidsagenda HBO-Raad – OCW.
- Klarus, R., & Folker, W. (2008). De meerwaarde van de (academische) opleidingsschool. In *Basisschoolmanagement*, 22 (2), 4-14.
- Landelijke criteria Opleiden in de School (2008) *Onderzoek in opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap naar de Resultaten dieptepilot voor de opleidingsschool en de academische opleidingsschool*. Vindplaats: <http://www.leroweb.nl/lero/opleiden/2022>. Geraadpleegd op 31-3-2009
- Latham, N., & Vogt, P. (2007). Do professional development schools reduce teacher attrition? Evidence from a longitudinal study of 1.000 graduates. *Journal of Teacher Education*, 58 (2), 153-167.
- Latham, N., Wedwick, L., & Murray Autry, M. (April, 2008) *Teacher Candidate Attitudes that Influence Preparation School Options*. Paper presented at the PDS Conference Orlando, VS.
- Milius, J., Oost, H., & Holleman, W. (2001). *Werken aan academische vorming. Ideeën voor actief leren in de onderwijspraktijk*. Utrecht: Universiteit Utrecht (IVLOS).
- Onderwijsraad (2005). *Advies leraren opleiden in de school Hoe kan de kwaliteit van opleiden in de school worden gegarandeerd?* Den Haag: Onderwijsraad.
- Nieuwsbrieven 1, 2, 3, en 4 *Dieptepilot Opleidingsschool De Basis. (2007/2008)*. Vindplaats: www.deopleidingsschool.nl. Geraadpleegd 4 maart 2009.
- Projectplan Dieptepilot Opleidingsschool De basis (juni 2006)*. Interne notitie
- Projectplan Overbruggingsjaar opleidingsschool 2008 – 2009 (2008)*. Arnhem: De Basis Interne notitie.
- Timmermans, M., & Derks, M. (2008). De opleidingsschool, verlengstuk van de opleiding? In *Basisschoolmanagement*, 22 (2), 38-43.
- Toetsingskader opleidingsschool (2009)*. Maart 2009: Uitgave NVAO.
- Veen, I. van der, & Peetsma, T. (2009). Motivatie en leren in: Klarus, R., & Simons, R-J. (2009). *Wat is goed onderwijs. Bijdragen uit de psychologie*. Den Haag: Uitgeverij Lemma. pp. 67-87.
- Velzen, C. van, & Volman, M. (2009). Wat doet een opleider in de school? Een theoretische en empirische verkenning. *Pedagogische Studiën*, 86, 75-92.
- Verbiest, E. (2004). Opleiden in de school: veredelde stage of leren in een professionele organisatie. *VELON Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 25 (2), 11-17.